

far fact' romē regnans. anepore impio expul sus.
ann impu sui. ii. insalona dalmatie ep̄s ordinat'
obit. **L**eno cōstantinopolī impauit. añ. xvii.
m̄so vii. ibiq; uitadecessit. † **L**eo maior cū leone
minore rēg añ xvii. ap̄ constantinopolī obit. 9
Nepos glicerū successor romē rēg añ. i. hores
tes eū impio depulit. filiūq; suū romē fec̄ impr
idē ū glicerū nepos iuxta salonas in uilla sua oc
cisus est. **A**ugustulus nouissim' romē impauit ab
oreste patre suo. cretus. regnauit annu unum. odo

KORČULANSKI KODEKS IZ XII. ST.

Živan Filippi
Oštri rat
HR-20275 Žrnovo
zivanfilippi@gmail.com

Primljeno: 2.1.2019.

UDK 94(497.5Korčula)(093)

Sažetak: Korčulanski kodeks iz 12 stoljeća može se ubrojiti među najstarije i najvažnije dokaze hrvatske pismenosti na latinskom jeziku. Jedinstven je i po tome što se, za razliku od sličnih liturgijskih izvora, čuva u Hrvatskoj, u Opatskoj riznici u Korčuli, a ne u nekom velikom europskom gradu. Također se ističe po kvaliteti restauratorskog rada izvršenog 2018. u Dubrovniku.

U njemu se nalazi dragocjena vijest iz vremena hrvatskih narodnih vladara i o međunarodnom priznanju legitimiteta hrvatskog kraljevstva sa strane pape Aleksandra II.

Također se naširoko govori o poznatoj srednjovjekovnoj knjizi *Liber pontificalis*, kronologiji papa, kao i o rimskim povjesničarima i njihovim djelima. Sve to pokazuje široku naobrazbu i kulturu njegovoga anonimnoga autora, prema Vinku Foretiću najvjerojatnije Korčulanina. Kodeks također spominje i zabranu ropstva na našim prostorima, što je potvrđeno i u kasnijem Statutu i grada i otoka Korčule iz 13. stoljeća. Time ovaj važni povijesni dokument pozicionira Korčulu i Dalmaciju među najnaprednije regije ondašnjega svijeta.

Ključne riječi: Korčulanski kodeks, hrvatski kraljevi, papa Aleksandar II., kralj Krešimir IV., pisani spomenik hrvatske kulture

Korčulanski kodeks je knjiga iz XII. stoljeća, pisana latinskim jezikom i karolinom (latinsko srednjovjekovno minuskulno pismo) na pergameni. Ima 88 listova, svaki s po dvije stranice, dimenzija 11,6 x 16,5 cm. Kao jedan od najranijih izvora hrvatske pismenosti na latinskom jeziku spominje se s nekoliko rečenica u knjizi *Hrvatska pisana kultura* autorâ Josipa Bratulića i Stjepana Damjanovića (Bratulić-Damjanović 2005: 78). To je ujedno i rijetka hrvatska isprava takve vrste koja se čuva u Hrvatskoj, a ne u nekom arhivu velikih europskih centara. Pohranjena je u riznici korčulanske katedrale, a nedavno je potpuno restaurirana u Odjelu Hrvatskog restauratorskog zavoda u Dubrovniku.

Pod vodstvom vrsnih restauratora Sanje i Samira Serhatlić, Kodeks je podvrgnut cjelovitim zahvatima: razvezivanju, numeriranju, testovima, odstranjivanju nečisti, vlaženju i zatezanju pergamenskih listova, slaganju u slogove i uvezivanju, obradi drvenih ploča za korice, izradi žljebova i umetanju kožnih rebara, toniranju i obrezivanju kože, obradi kutova te izradi opreme za pravilno izlaganje i pohranu. Najveći izazov bio je zaštititi tekst od daljnjeg propadanja, ali i stručno uvezati. Kako ne postoji informacija da je Kodeks bio izvorno uvezan u 12. stoljeću, konzervatori su se odlučili ponoviti jasno vidljiv uvez iz 15. stoljeća. Nakon cijele godine pažljivog i strpljivog konzervatorskog rada, Kodeks je zasjao punim sjajem, spreman za proučavanje povjesničara i drugih stručnjaka, ali i za posjete mnogobrojnih turista.

Iako se u gore spomenutoj raskošno ilustriranoj knjizi u 3 sveska govori da je Korčulanski kodeks napisan u Ravenni ili Zadru, Vinko Foretić smatra, prema raznim detaljima, da ga je napisala hrvatska, najvjerojatnije korčulanska ruka. Između ostalih argumenata, Foretić navodi da pisac Korčulanskog kodeksa čak i gotskoga kralja Teodata kroatizira u "Bogdan" (Foretić 1956: 29).

U njemu su vrlo dekorativni pleternobiljni inicijali. Osim liturgijskih tekstova, tu se nalazi dragocjena vijest iz vremena hrvatskih narodnih vladara. Tako piše da je papa Aleksandar II. čuo da je hrvatski vladar Krešimir dao na prijevaru ubiti svoga brata Gojislava. Kralj se morao pred papinim poslanikom Majnardom opravdati te se zakleo pred njim i dvanaesticom svojih župana da nije upleten

u taj zločin. Tako je ponovno stekao vlast nad svojom zemljom. Taj tekst u hrvatskom prijevodu glasi:

Aleksandar II. (...) čuo je o Krešimiru, vladaru Hrvata, da je u zloj namjeri dao ubiti svoga brata Gojislava i (zato je) poslao legata Majnarda, pobožna naima čovjeka, da svojom mudrošću ispita da li je to tako. Taj došavši primi od njega (Krešimira) opravdanje tako što mu se (Krešimir) zakleo s dvanaest svojih župana da nije odgovoran za taj zločin pa je on (Krešimir) pomiren ponovno stekao vlast nad tom zemljom od strane svetoga Petra apostola (Margetić 2000: 73).

Iako se u raskošno ilustriranoj knjizi u 3 sveska govori da je Korčulanski kodeks napisan u Ravenni ili Zadru, V. Foretić smatra, prema raznim detaljima, da ga je napisala hrvatska, najvjerojatnije korčulanska ruka.

Kako je o Korčulanskom kodeksu najviše pisao poznati hrvatski povjesničar starije generacije Vinko Foretić, podrijetlom s Korčule, to ću se u ovom prikazu često na njega pozivati. O gornjoj zakletvi hrvatskoga kralja Krešimira IV., Foretić misli da se može dvojako shvatiti: ili da se Krešimir zakleo da nije sudjelovao u umorstvu, ili da se zakleo da neće ustrajati u grijehu te se pokajao davši zadovoljštinu. Papa se, u svakom slučaju, zadovoljio Krešimirovom zakletvom, bez obzira što ona točno značila, te je došlo do izmirenja između pape i hrvatskog kralja. Međutim, drugi povjesničar koji je relevantan za ovo razdoblje, Lujo Margetić, stavlja poseban naglasak na latinskoj riječi *dolo* (u gornjem prijevodu „u zloj namjeri“), jer je Petar Krešimir dao *dolo* – zlobno, opako, prijevarom ubiti svoga brata Gojislava, što znači da ga je ubio svjesno, s predumišljajem, a ne iz nehata, što bi

Iako je Kodeks u svim svojim vijestima prilično lapidaran, iz njega se dadu iščitati mnogi događaji vezani za hrvatske narodne vladare i za odnose crkve i države.

značilo da je papa morao ekskomunicirati Krešimira iz svoje crkve prije nego što mu je oprostio, uz njegovu zakletvu i onu njegovih dvanaest župana kao okosnice administrativne vlasti hrvatskog kraljevstva (Margetić 2000: 83). Dok se Margetić, u prikazu gornjega citata, detaljno bavi svim pravnim finesama u odnosu pape, hrvatskih vladara i plemića, Foretić ukazuje da Korčulanski kodeks prvi spominje dvanaestoricu župana koji su stajali na čelu dvanaest hrvatskih plemena (Foretić 1956: 38). Pri tome broj dvanaest daje gotovo mitsko tumačenje, koje je vidljivo u ustrojstvu mnogih društvenih institucija i poredaka. Broj 12 prisutan je u mitologiji, religiji i u svakidašnjem životu. Biblijski Jakov imao je 12 sinova, koji su postali zatočenici legendarnih 12 izraelskih plemena; kralj Artur imao je 12 vitezova; budizam tumači da je život sačinjen od 12 etapa koje se smjenjuju u krugu života; Krist je imao 12 apostola; zodijak ima 12 astronomskih znakova; naša godina ima 12 mjeseci.

Iako je Kodeks u svim svojim vijestima prilično lapidaran, iz njega se dadu iščitati mnogi događaji vezani za hrvatske narodne vladare i za odnose crkve i države. Povjesničar Margetić posebno ističe da se Korčulanski kodeks pravno vrlo koncizno i jasno izražava, čime je njegova vjerodostojnost još više naglašena. Tako jedan pasus spominje splitski sabor koji je sazvaio papin izaslanik Majnard s namjerom da se poprave „opake grehote“ kojima su bili obuzeti Dalmatinci. Vijest iz Kodeksa zapisana je 70 godina nakon događaja, što je u povijesnom smislu dosta blizu i potvrđuje njezinu autentičnost. O tome je dosta kasnije pisao splitski i dalmatinski kroničar Toma Arhiđakon. Papa Aleksandar II. potvrđuje zaključke splitskog sabora:

„Objavljujemo da su odredbe, koje su od naše časne subraće, Majnarda, naime našega kolateralnog biskupa, i Ivana, Vašeg nadbiskupa,

u Splitu i drugim gradovima utvrđene, iste koje su na rimskoj sinodi od našega dobre uspomene prethodnika Nikole, kako ih je on po redu iznosio, apostolskim autoritetom i pod prijetnjom anateme ustanovljene. Mi, izvršujući njihovo ustrojstvo i iste odredbe potvrđujući, neke od njih u ovom našem pismu umećemo.“

Foretić pojašnjava da *iste* mogu značiti *u istom duhu* (Foretić 1956: 39).

Među odredbama koje je papa Aleksandar potvrdio bila je i ona o ukinuću slavenske službe božje. To je dalo povoda da se Hrvati pobune protiv te protuslavenske i protuhrvatske zabrane, o čemu je kasnije detaljno pisao Toma Arhiđakon. Dva su puta upućeni izaslanici papi Aleksandru II., tražeći da se opet dozvoli slavenska služba božja. Papa ih nije u potpunosti odbio, već im je rekao da u tom trenutku ne može dati dopuštenje, nego da se trebaju pokoravati svemu onome što je zaključeno na splitskoj sinodi pod predsjedanjem njegovoga legata Majnarda, sve do dolaska novih legata rimske stolice, koji će to škakljivo pitanje još jednom razmotriti. U međuvremenu je jedan od vođa pokreta za uvođenje slavenske službe u crkve, Čededa, već bio prigrabio biskupsku vlast na Krku, gdje su hrvatski svećenici glagoljaši bili vrlo jaki i gdje je bilo glavno uporište slavenske službe božje. To je bilo vrijeme kad su dalmatinski gradovi dolazili, jedan za drugim, pod vlast hrvatskog kralja. Iz isprave kralja Petra Krešimira IV., izdane u Šibeniku, razvidno je da su skoro svi dalmatinski gradovi bili pod njegovom vlasti 1066. godine. Svakako Čededa ne bi bio mogao prigrabiti biskupsku vlast za vrijeme vladavine Bizanta. Korčulanski kodeks presudan je povijesni izvor za tezu da je kralj Krešimir IV. imao prešutno papinsko odobrenje da osvoji bizantsku Dalmaciju i da je ujedini s Hrvatskom. Tada je u Hrvatsku došao papin legat kardinal Ivan i na saboru u Splitu zbacio Čededu. Međutim, papa Aleksandar prilično je ublažio zaključak o slavenskoj službi u crkvama. Nije više potvrdio stavak o općoj zabrani, već samo stavak kojim se zabranjuje ređenje onih koji su znali samo slavenski jezik. Time praktički slavenska služba božja nije bila ukinuta. Književni povjesničar Matija Murko to je početkom 20. st. sažeto izrazio riječima da ona u Hrvatskoj nije bila ni izričito zabranjena niti izričito dozvoljena. Samo se po sebi razumije da je zabrana ređenja onih koji

ne znaju latinski znatno otežavala slavensku službu božju, ali se ona ipak održala.

Važnost kodeksa za hrvatsku ranu srednjovjekovnu povijest nije samo u tome što među prvima spominje župane već i što spominje riječ ban (banus).

Vezano za hrvatske crkvene sabore, važna vijest iz Korčulanskog kodeksa govori o dolasku legata Teuza u Dalmaciju i iz nje se vidi da je Teuzo, koji je bio u Dalmaciji i za vrijeme pape Nikole II., po drugi put predsjedao crkvenom saboru, za koji se ne govori gdje je bio. Foretić tvrdi da se taj sabor nepoznate lokacije održao 1063. godine, a na njemu se govorilo i o ženidbi svećenika i đakona. Rezimirajući odnose rimske crkve i naših krajeva, pisac Korčulanskog kodeksa mišljenja je da se u Hrvatskoj učvrstilo crkveno jedinstvo i Hrvati su se jače vezali uz Rim, što je bila potpuno drugačija situacija nego dok su dalmatinski gradovi crkveno priznavali Bizant. Tada je, sa stajališta Rima, postojala opasnost da šizma Istočne crkve pređe i na Hrvatsku.

Na tom istom mjestu Korčulanski kodeks spominje i zabranu prodaje ljudi, odnosno zabranu ropstva. To bi mogla biti i prefiguracija za detaljni opis zabrane ropstva koju donosi Korčulanski statut iz 13. stoljeća. I jedan i drugi izvor stavljaju tom odredbom Korčulu i Dalmaciju u prve redove europskih civilizacijskih dostignuća.

Tomo Margetić poziva se na vijesti iz Korčulanskog kodeksa kada zaključuje da je papa Aleksandar II. investirao Petra Krešimira za kralja Hrvatske i Dalmacije s naslovom *rex Croatiae et Dalmatiae*. To je u ono vrijeme *de facto* značilo međunarodno priznanje Hrvatske kao jedinstvene zemlje. On nije samo ostvario vlast nad dalmatinskim gradovima, već je kao sljednik Bizanta u Dalmaciji raspolagao svim državnim imanjima i pravima (Margetić 2000: 414).

Korčulanski kodeks donosi i vijest o krunidbi hrvatskoga kralja Zvonimira koji je prisegnuo pred papinim apokrisarom Gebizonom 1076. godine.

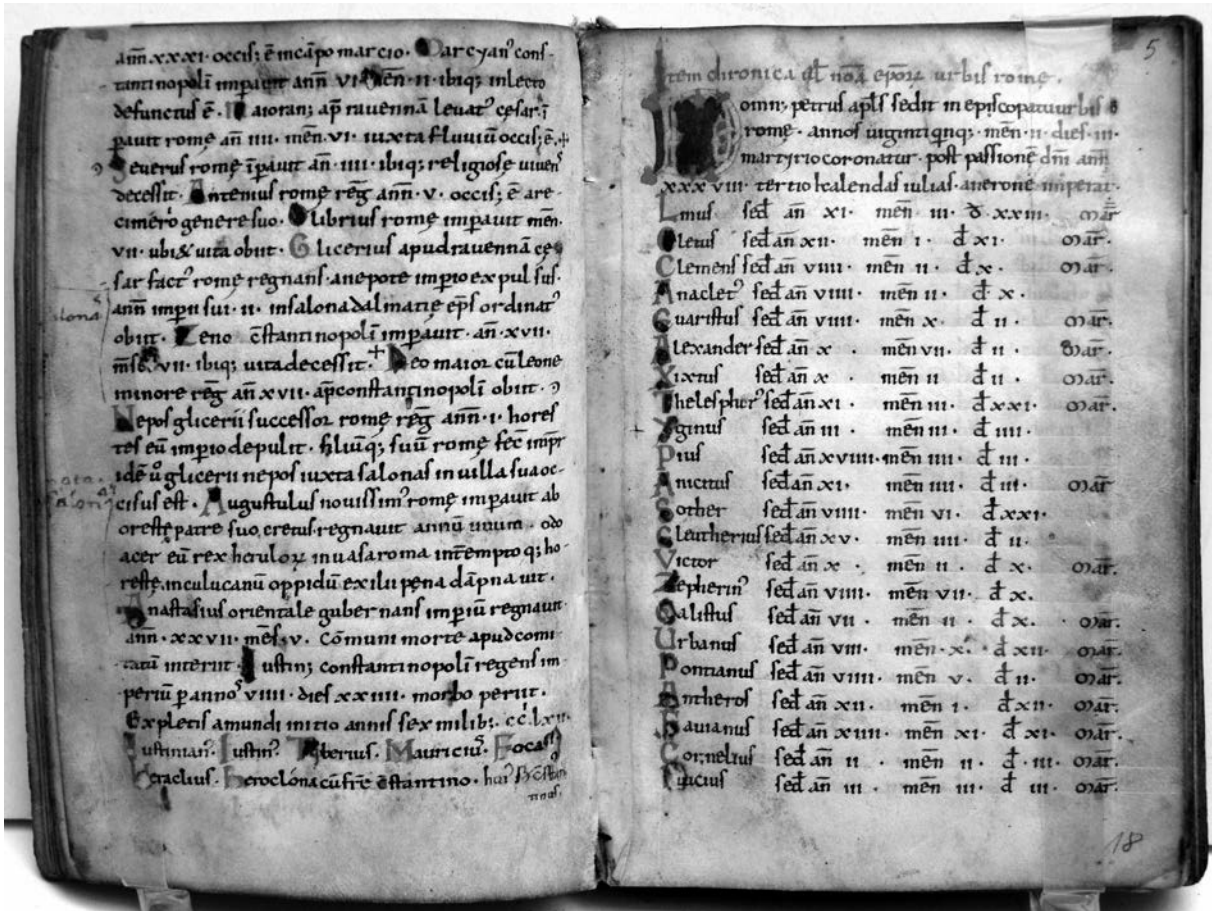
Važnost Korčulanskog kodeksa za hrvatsku ranu srednjovjekovnu povijest nije samo u tome što među prvima, ili prvi, spominje župane već i što, govoreći o papi Virgiliju, spominje i riječ ban (*banus*) povezujući je s najvišim hrvatskim državnim dostojanstvenikom iza kralja.

Korčulanski kodeks ne govori samo o hrvatskoj crkvenoj i političkoj povijesti već svojim kraćim opisima svjetske povijesti pokazuje erudiciju svoga pisca i stavlja Korčulu i Dalmaciju u kontekste zbivanja u tada poznatom svijetu.

Na prvom mjestu govori o slavnom židovskom povjesničaru i vojskovođi Josipu Flaviju (Josephus Flavius, 37.-96.), koji je, između mnogih knjiga, napisao opširni prikaz o židovskom ustanku protiv Rimljana, u kojemu je i sam u početku sudjelovao, ali se kolebao između svoga židovskoga podrijetla i romanofilstva, fasciniran rimskom kulturom i običajima za vrijeme boravka u Rimu, u diplomatskoj misiji izbavljenja židovskih svećenika iz rimskog zarobljeništva, pri čemu mu je pomogla Neronova supruga Popeja. Prorekao je Vespazijanu da će postati rimski car, a u velikom pohodu rimske vojske na Jeruzalem 70. pratio je mladog vojskovođu Tita, Vespazijanovog sina. Korčulanski kodeks daje kratak prikaz njegovog djela *Židovski rat* (beogradska Prosveta objavila ga je na srpskom 1967. pod naslovom *Judejski rat*, dok su na hrvatskom prevedena njegova djela *Protiv Apiona* i *Josipov život* u izdanju Židovske vjerske zajednice Bet Israel, 2011.). Na istom mjestu Kodeks kraće opisuje povijest Jeruzalemskog hrama, starog izraelskog svetišta.

Osim o Flaviju, Kodeks govori i o drugom važnom rimskom povjesničaru Eutropiju pod naslovom *Euthropius historia*. Izričito spominje i ukratko opisuje njegovo najvažnije djelo *Breviarum ab urbe condita*, gdje se spominju rimski carevi kronološkim redom (uključujući i Julija Cezara), pa sve do cara Valenta (364.-378.), kojemu je ovaj rimski povjesničar posvetio svoju *Breviarium historiae Romanae* (Kratku povijest Rima). Ta „kratka“ povijest sastojala se od deset knjiga!

Pavle Đakon je proširio Eutropijevu povijest do Justinijanovog vremena. Korčulanski kodeks na dva svoja lista govori o tom rimskom piscu iz 8. stoljeća, pod naslovom označenom crvenim slovima *Incipit chronica vel caput vite et obitus imperatorum a*

Korčulanski kodeks prije restauracije, foto: Restauratorski odjel Dubrovnik

Kodeks po restauraciji, foto: Restauratorski odjel Dubrovnik

Paulo Diacono facita, te podnaslovom „Imperatores Rome vel Constantinopolis regnates“. Najpoznatija Đakonovo djela su *Historia Langobardorum* i *Historia Romana*.

Svoju upućenost u crkvenu povijest Korčulanski kodeks pokazuje i popisom papâ pod crvenim naslovom *Item chronica vel nomina episcoporum urbis Rome*, a i akvilejskih patrijarha.

Kodeks posebno vodi računa o slavnim ljudima podrijetlom iz Dalmacije. Tako spominje sv. Jeronima, papu Gaja Dalmatinca, ali i cara Dioklecijana.

Ali najveći prikaz rimskih papâ daje se pod naslovom *Liber pontificalis*; taj opis zauzima i najveći dio Kodeksa. Svakako je indikativno za opći dojam o Kodeksu kao kompendiju važnih vijesti, kako o zemlji u kojoj je nastao tako i o svijetu, da se on bavi tim jednim od najvažnijih djela o povijesti srednjega vijeka. Ono sadržava živote papa od sv. Petra do Martina V. (1417.-1431.). Nastalo je u nekoliko navrata, tako da su se noviji dijelovi naslanjali na starije. Postavljalo se pitanje o postanku najstarijeg dijela, ali se većina povjesničara slaže da je nastao u doba pape Bonifacija II. (530.-532.). Nakon toga teksta nadodavali su se životi papa sve do pape Hadrijana II. (867.-872.) s dodatkom pape Stjepana VI. (885.-891.). To se djelo zajedno s dodacima naziva *Liber pontificalis* u užem smislu. Ali postoje djela koja mogu vrijediti kao njegov nastavak. Takav je *Liber pontificalis* redovnika Pierrea Guillaumea iz samostana St. Gilles u Provansi, koji je živio u 12. stoljeću, a sastavio ga je 1142. Najpoznatije izdanje životopisa papa u dva sveska je ono Duchesnea, izdano u Parizu 1888. i 1892., koje se upravo oslanja na Guillaumeovu knjigu.

Korčulanski kodeks dijeli *Liber pontificalis* na četiri knjige koje obuhvaćaju sljedeća razdoblja: do pape Siricija (384.-399.); od pape Anastazija (399.-

401.) do Pelagija II. (578.-590.); od pape Grgura I. (590.-604.) do Hadrijana I. (772.-795.); od Leona III. (795.-816.) do Honorija II. (1124.-1130.). Tako se *Liber pontificalis* u interpretaciji Korčulanskog kodeksa završava smrću Honorija II. Time se i datacija Korčulanskog kodeksa, koji je najvjerojatnije nastao u drugoj polovici 12. stoljeća, može pobliže odrediti.

Korčulanski kodeks, u svome prikazu života papa, daje kratke ekscerpte opširnih opisa u izvorniku, ali se u u prva tri „libera“ dosta podudara s izvornikom što ga je objavio Duchesne. Liber IV. potpuno odudara od Duchesneovog izvornika te donosi povijesno važne vijesti iz vremena hrvatske narodne dinastije, koje smo gore prikazali.

Kodeks posebno vodi računa o slavnim ljudima podrijetlom iz Dalmacije. Tako spominje poslanicu sv. Jeronima papi Damastu I., kojemu je sv. Jeronim, između ostaloga, pisao i o svojim dilemama vezanim za njegovo prevođenje Biblije na latinski. Spominje se i papa Gaj (283.-296.) Dalmatinac, a i car Dioklecijan:

Gaius nationae Dalmatinus ex genere Dioclitiani imperatoris, patre vero Gaio, sedit annos XI, menses VIII, dies XIII. Fuit autem temporibus Probi et Carini et Dioclitiani. (Foretić 1956: 29)

U tekstu o papi Anastaziju IV., Kodeks kaže da je ovaj papa priznao zadarsku nadbiskupiju 1154. i da je dao palij (liturgijski znak od bijele vune što ga oko vrata nose nadbiskupi metropoliti) zadarskom nadbiskupu Lamprediju. Foretić smatra da iz toga ne može proizlaziti da je Korčulanski kodeks nastao u Zadru. Pod jurisdikcijom zadarske nadbiskupije bili su biskupi u Krku, Rabu, Osoru i Hvaru, a Korčula se nalazila pod hvarskom biskupijom. Tako je i Korčula najvjerojatnije bila u sklopu metropolitanske vlasti zadarskog nadbiskupa, a to je, u crkvenoj podjeli dalmatinskih gradova, još i danas. Upravo je glas zadarskog nadbiskupa bio presudan u zahtjevu za vraćanje otočića Badije crkvi početkom 21. stoljeća. Franjevački samostan na otočiću Badiji sa svojom probranom bibliotekom od 14. stoljeća bio je središte znanstvenoga proučavanja, a u njemu je krajem 19. stoljeća arheolog i poznavalac starohrvatskih spomenika Frano Radić pronašao fragmente *Korčulanskog lekcionara* iz 14. stoljeća,

zajedno s *Korčulanskim glosama* (Kapetanović 2005: 470). Knjižnica je sadržavala i Aristotelov MS (rukopis) napisan na debelom papiru sličnom pergameni; također i *Život sv. Jeronima Gabriellija Petrija* tiskan u Veneciji 1475., kao i teološki rad Aslefanusa de Asta, tiskan u Ratisbonu 1480., s ručno iluminiranim inicijalima u zlatu i boji.

Osim papa i gore spomenutih rimskih povjesničara, Korčulanski kodeks, kao svojevrsni kompendij opće povijesti, spominje i Aleksandra Velikog i Ptolomejevu dinastiju u Egiptu, koja započinje egipatskim kraljem Ptolomejem.

Kratko opisuje i *Kronike Izidora Seviljskog*, poznato povijesno djelo tog sveca, biskupa, crkvenog naučitelja, teologa, pisca, a i glazbenog kritičara, koji se rodio u Sevilji, u tadašnjoj Cartageni oko 560., a umro 636.

Također govori o srednjovjekovnim europskim carevima pod naslovom *Genealogia nobilium Francorum regum*.

Korčulanski kodeks, uz gore spomenutu obradu opće povijesti, unosi u svoj tekst i regionalnu boju, naglašavajući kulturne, političke i crkvene veze Dalmacije s Ravennom i Akvilejom-Gradom, iznoseći kronatakse (kronološke redosljede) crkvenih pastira tih gradova.

Foretić sažima svoje divljenje prema Korčulanskom kodeksu ovim riječima:

„I inače kodeksi iz 12. stoljeća nijesu nam baš česti, a ovaj je kodeks svojim lijepim pismom, svojim zanimljivim inicijalima i uvidom u to koje je sve pisce naš jedan čovjek knjige 12. stoljeća poznao, također s tih gledišta važan pisani spomenik hrvatske kulture 12. stoljeća.“ (Foretić 1956: 44).

Dovršavajući ovaj opći prikaz Korčulanskog kodeksa, sjetio sam se događaja prije desetak godina, kada sam, kao mjesni „cicerone“, vodio polaznike Zagrebačke slavističke škole po starome gradu Korčuli i njegovim muzejima i galerijama. Kada sam se zaustavio pred vitrinom u kojoj je bio izložen Korčulanski kodeks iz 12. stoljeća, samo sam ga ukratko spomenuo, ali me je prekinuo

*Korčulanski kodeks unosi
u svoj tekst i regionalnu
boju, naglašavajući kulturne,
političke i crkvene veze
Dalmacije s Ravennom i
Akvilejom, iznoseći kronatakse
crkvenih pastira tih gradova.*

hrvatski lingvist velikog međunarodnog ugleda, Radoslav Katičić, i svima nam održao petminutno predavanje o važnosti Korčulanskog kodeksa. Tek sam tada shvatio koliki je njegov značaj za hrvatsku pisanu kulturu.

Stoga mislim da bi ga svakako trebalo prevesti s latinskoga na hrvatski kao što se je 1987. preveo i Korčulanski statut iz 13. stoljeća.

Literatura

Foretić, Vinko. „Korčulanski kodeks 12. stoljeća i vijesti iz doba hrvatske narodne dinastije u njemu“. *Starine* (46), Zagreb 1956., str. 23-45.

Margetić, Lujo. *Hrvatska i crkva u srednjem vijeku*. Rijeka: Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2000.

Kapetanović, Amir. „Hrvatska srednjovjekovna latinica“. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 31, Zagreb 2005., str. 463-471.

Mikelić, Dora. „Restauriran Korčulanski kodeks iz 12. stoljeća“. *Dubrovački vjesnik* (Dubrovnik), 24.2.2018., str. 38.

Gardner Wilkinson, J. „Korčula“. U: *F.R.S, Dalmatia and Montenegro: with a Journey to Mostar in Herzegovina*. London, 1848., str. 251-264.